

Roman Erich Petsche in njegova Kočevska

Cerkev in spomenik v Kočevju, 1988
Pokrajinski muzej Kočevje, UM 38

Kočevje v letu 1970, 1972
Gottscheer Gedenkstätte

Kočevje, Frančiškova kapela, 1984
Gottscheer Gedenkstätte

Kočevje
Pokrajinski muzej Kočevje, UM 31

Umetnik, ki je videl s srcem

Čeprav je Roman Erich Petsche vselej ostal navezan na domače kraje, je bil v Sloveniji dolgo prezrt. Verjetno gre to pripisati dejstvu, da je že kot najstnik zaživel v tujini, tako da ga po poznejšem eksodusu kočevskih Nemcev slovensko okolje ni zaznavalo kot rojaka. Njegovo ime bi zato v zapisih o slovenskih pravičnikih med narodi še pred pol desetletja iskali zaman. Šele jeseni 2016 je z odkritjem spominske plošče na rojstni hiši in sočasnim odprtjem prve razstave njegovih del v Kočevju postal prepoznaven tudi v domovini. Na Petschetove življenjske nazore je nedvomno vplivalo več dejavnikov, začenši s poreklom, saj se je 3. februarja 1907 rodil kot sin

kočevskega Nemca in Poljakinje iz stare galicijske plemiške rodbine. Njegov praded je bil grškokatoliški dekan iz Jakubowic na vzhodnem Poljskem, po babičinem priimku Abraham pa je Petsche sklepal, da ima morda tudi oddaljene judovske korenine. Prav tako je zgodaj občutil posledice nestrpnosti: po prvi svetovni vojni so očeta odpustili iz službe na ljubljanskem učiteljišču in družinsko stanovanje dodelili nekemu srbskemu oficirju, zaradi česar se je bila družina prisiljena izseliti v Avstrijo.

Če k temu dodamo, da sta dva njegova sorodnika umrla v Hitlerjevih koncentracijskih taboriščih, sestričin mož pa se kot poljski častnik ni več vrnil iz sovjetskega ujetništva, to bržkone v veliki meri pojasnjuje Petschetov odnos do ljudi, ki jih je nacizem razglasil za rasno

manjvredne in jim v okviru tako imenovane dokončne rešitve namenil fizično uničenje.

Po končanem šolanju - dunajsko likovno akademijo je zaključil z nazivom »magister artium«, vzporedno pa se je usposobil še za pouk risanja, tehnične vzgoje za dečke, matematike in geometrijskega risanja - je Petsche učiteljeval v več avstrijskih krajih.

Ob priključitvi Avstrije k Hitlerjevemu rajhu je izgubil službo na učiteljišču v St. Pöltnu, a je znal poiskati kolikor toliko vzdržan način sobivanja z režimom, tik pred vojno pa se je, najbrž iz taktičnih razlogov, ob hkratnem opozorilu na svoje matematično znanje »prostovoljno« pridružil še nemškemu vojnemu letalstvu. Kot častnik meteorološke službe je po začetku vojne služboval v Dniepropetrovsku

(današnji Dnipro), Bukarešti in od leta 1944 v Novem Sadu.

Tam so ga oblasti nastanile v stanovanju judovske družine Csernyei, pri kateri je tedaj živela tudi njihova sorodnica Vera Tibor s hčerkama Evo in Miro, kasneje preimenovanima v Chavo in Miriam. Verin mož György, ugleden novosadski odvetnik, je po vkorakanju Nemcev v Bačko pobegnil na Madžarsko, verjetno zato, da bi družini utrl pot na varno, a je bil ujet in za njim se je izgubila sled. Vera se je s petletnima dvojčicama zato zatekla k svojim domačim. Spomladi 1944 se je okupator odločil, da bo Jude deportiral v taborišča. Petsche, ki je o načrtih izvedel na delovnem mestu, je gostitelje prepričeval, naj pobegnejo, vendar niso hoteli zapustiti bolne matere. Tako je v zadnjem hipu lahko rešil le dvojčici. Izdajal se je za

njunega očeta in ju ob pomoči hišne pomočnice družine Tibor, ki je zagrajala vlogo njegove žene, odpeljal na železniško postajo in naprej proti Budimpešti. Konec vojne sta dočkali v Pécsu, saj ju je v tamkajšnje otroško zavetišče skrila sorodnica, redovnica dr. Berta Rosenspitz. Od ožjega sorodstva obeh deklic je vojno preživela samo Verina sestra Olga Csernyei. Babica je umrla v bolnišnici, kamor jo je po deportaciji svojcev prepeljal Petsche in zanj skrbel do smrti, za druge družinske člane pa so bila usodna koncentracijska taborišča. Po vrnitvi v domovino je Olga, ki si s sestro med transportom v Nemčijo žal ni upala skočiti z vlaka in se prebiti k njegovi (resnični) ženi, kot jima je naročil Petsche, poiskala nečakinji in se z njima preselila v Izrael. S Petschetom, ki je po deportaciji

pred plenilci obvaroval tudi njihovo družinsko premoženje, so vse tri ohranile stike. Yad Vashem ga je 3. maja 1982 za pravičnika med narodi razglasil prav na predlog dvojčic, ki sta zapisali, da se jima je v najtežjih trenutkih življenja prikazal kot angel varuh v uniformi Wehrmachta, žareč od dobrote in pripravljenosti pomagati. Po vojni se je nekdanji poročnik, ki naj bi po nekaterih navedbah življenje rešil tudi judovskemu zdravniku dr. Viktorju Fenjeju, vrnil na poklicno pot. Ob upokojitvi jo je zaključil kot dvorni svetnik in šolski inšpektor za umetnostno vzgojo v Gornji in Spodnji Avstriji ter Gradiščanski. Vseskozi je nadaljeval z umetniškim ustvarjanjem, ki se mu ni odrekel niti v vojnem času. Za dosežke je leta 1985 prejel avstrijski častni križ za znanost in

umetnost, sedem let zatem pa ga je papež Janez Pavel II. kot ustvarjalca obsežnega opusa versko obarvanih del, predvsem upodobitev svetnikov, razglasil za viteza reda sv. papeža Silvestra. Likovno je Petsche, ki slik ni prodajal, temveč zgolj poklanjal, razvil svojo govornico, ki sta jo po besedah teoretikov zaznamovala postopen prehod od naturalističnih elementov k delni abstrakciji in poudarjenost linij, zaradi česar njegove slike spominjajo na vitraž. Iznašel je tudi lastno tehniko, ki jo je poimenoval »originalna lumigrafija«, v bistvu pa gre za fotokopirane risbe, ki jim je dodal kolaže iz časopisnih izrezkov, jih različno obarval in opremil s komentarji. Tako je lahko v kratkem času ustvaril serije slik, ki so sicer imele skupno podlago, a je bila

vendar vsaka zase samostojno delo oziroma variacija na izbrano temo. Petsche je umrl 20. junija 1995 v Riedu ob Innu (Ried im Innkreis). Tam je tudi pokopan. Dela slikarja, ki je v mladosti (so)razstavljal v Bruslju, Parizu, Salzburgu, na Dunaju, v Linzu in drugje, kasneje pa se pretežno omejeval na predstavitve, ki jih je pod častnim pokroviteljstvom vidnih osebnosti, med njimi tudi avstrijskega kanclerja, prirejal na domu, hrani več ustanov, največjo zbirko slik Kočevske npr. združenje Gottscheer Gedenkstätte iz Gradca. Prav ob izboru del iz depojev Gottscheer Gedenkstätte in Pokrajinskega muzeja Kočevje pa se nam Petsche predstavlja tudi v obeh svojih ključnih razsežnostih: kot umetnik in kot človek v najboljšem pomenu besede. **Mihael Petrovič** ml.

Mozelj, 1985
Gottscheer Gedenkstätte

Roman Erich Petsche in Pokrajinski muzej Kočevje

Roman Erich Petsche je leta 1982 prejel častno priznanje pravičnik mednarodni, ki ga podeljuje izraelski spominski center Yad Vashem tistim Nejudom, ki so tvegali svoje življenje, da bi rešili Jude. Raziskovanju njegovega življenja je veliko pozornosti posvetil Mihael Petrovič ml., zato danes o Petschetu vemo precej več. Na Petrovičevo pobudo smo v Pokrajinskem muzeju Kočevje leta 2016 pripravili razstavo Petschetovih del, ki jih v svojih zbirkah hranita tako muzej kot združenje Gottscheer Gedenkstätte iz Gradca. Septembra istega leta smo se v sklopu Dnevoev kočevarske kulture Petschetu poklonili še z odkritjem spominske plošče na njegovi rojstni hiši.

Razstavo smo pospremili s katalogom, Občina Kočevje pa je ob tej priložnosti izdala zloženko. Avtor obeh je bil Mihael Petrovič ml. Tako kot na prvotni razstavi so tudi na gostujoči razstavi v Sinagogi Maribor predstavljena dela, izbrana iz zbirk Gottscheer Gedenkstätte in Pokrajinskega muzeja Kočevje. Izpostavljeni so nekateri družinski portreti, upodobitve posameznih vasi, več del prikazuje posamezne stavbe oziroma druge podrobnosti iz Kočevja in vasi.

Razstava ne zajema le Petschetovih likovnih del. Njen zelo pomemben del je umetnikova življenjska zgodba in zgodbe ljudi, na katere je s svojimi dejanji vplival. Njegova dela so zato gostovala tudi v Ljubljani, Špitalu ob Dravi (Spittal an der Drau) in Novem Sadu. Ravno v Novem Sadu je s svojo požrtvovalnostjo pomagal judovski družini in po njegovi zaslugi sta takrat petletni dvojčici družine, pri kateri je živel, preživeli drugo svetovno vojno.

Razstavljena umetniška dela, življenjske zgodbe in razmišljanje o lastnih dejanjih ustvarjajo kompleksnost, ki je še kako aktualna tudi danes. Ohranjanje spomina na ljudi in dogodke v preteklosti je del poslanstva Pokrajinskega muzeja Kočevje. Zahvaljujem se za priložnost, da sodelujemo s Sinagogo Maribor, saj imamo mnogo ciljev, ki jih lahko uresničujemo tudi s skupnimi projekti.

Vesna Jerbič Perko,
direktorica Pokrajinskega muzeja Kočevje

Pripravo gostujoče razstave likovnih del iz zbirk združenja Gottscheer Gedenkstätte iz Gradca in Pokrajinskega muzeja Kočevje ter izdajo spremljajoče zloženke sta podprla Mestna občina Maribor in Veleposlaništvo Države Izrael.

POKRAJINSKI MUZEJ KOČEVJE

MESTNA OBČINA MARIBOR

Veleposlaništvo
Države Izrael

Avtoportret, 1986
Gottscheer Gedenkstätte

Roman Erich Petsche in njegova Kočevska

Likovna razstava

Center judovske kulturne dediščine
Sinagoga Maribor
22. 4. - 31. 8. 2021

Besedilo: Mihael Petrovič ml.,
Vesna Jerbič Perko

Jezikovni pregled: Darja Gabrovšek Homšak

Fotografije: fotodokumentacija
Pokrajinskega muzeja Kočevje

Izdal in založil: Center judovske
kulturne dediščine Sinagoga Maribor
Oblikovanje in prelom: drugaOblika.com
Tisk: Dravski tisk
Naklada: 50 izvodov

© Center judovske kulturne dediščine
Sinagoga Maribor 2021
Vse pravice pridržane.

Brezplačni izvod

Organizacija in izvedba gostujoče razstave: Center judovske kulturne dediščine Sinagoga Maribor, Pokrajinski muzej Kočevje
Koordinatorji projekta: Marjetka Bedrač, Mihael Petrovič ml., Vesna Jerbič Perko

CENTER JUDOVSKÉ KULTURNE DEDIŠČINE SINAGOGA MARIBOR
Židovska ulica 4, 2000 Maribor, Slovenija
T: 02 252 78 36, **M:** 031 680 294
E: info@sinagogamaribor.si
S: www.sinagogamaribor.si
FB: @Sinagoga.Maribor